

Bryssel den 30.9.2020
SWD(2020) 326 final

ARBETSDOKUMENT FRÅN KOMMISSIONENS AVDELNINGAR

**2020 års rapport om rättsstatsprincipen
Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige**

Följedokument till

**MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET,
RÅDET, EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN OCH
REGIONKOMMITTÉN**

**2020 års rapport om rättsstatsprincipen
Situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Europeiska unionen**

{COM(2020) 580 final} - {SWD(2020) 300 final} - {SWD(2020) 301 final} -
{SWD(2020) 302 final} - {SWD(2020) 303 final} - {SWD(2020) 304 final} -
{SWD(2020) 305 final} - {SWD(2020) 306 final} - {SWD(2020) 307 final} -
{SWD(2020) 308 final} - {SWD(2020) 309 final} - {SWD(2020) 310 final} -
{SWD(2020) 311 final} - {SWD(2020) 312 final} - {SWD(2020) 313 final} -
{SWD(2020) 314 final} - {SWD(2020) 315 final} - {SWD(2020) 316 final} -
{SWD(2020) 317 final} - {SWD(2020) 318 final} - {SWD(2020) 319 final} -
{SWD(2020) 320 final} - {SWD(2020) 321 final} - {SWD(2020) 322 final} -
{SWD(2020) 323 final} - {SWD(2020) 324 final} - {SWD(2020) 325 final}

SAMMANFATTNING

Det svenska domstolsväsendet kännetecknas av en hög grad av uppfattat oberoende. För att ytterligare främja domstolarnas oberoende har Sverige, genom en partiöverskridande utredning, inlett en parlamentarisk process för att granska vissa delar av den konstitutionella ramen för domstolsväsendet. Dessutom har en nyligen införd ändring av rättegångsbalken inneburit en kodifiering av de regler som styr fördelningen av mål och ärenden. Regeringen har lanserat ett lagstiftningsinitiativ för att möta utmaningarna i samband med digitaliseringen av domstolsväsendet. Det finns delvis möjlighet att fullgöra vissa steg i en rättsprocess digitalt, både när det gäller att väcka talan och att delge stämning.

Undersökningar visar att Sverige uppfattas som ett av de minst korrupta länderna i EU och i världen. Strafflagstiftningen kriminaliserar de flesta former av offentlig och privat korruption. Det saknas visserligen en kodifierad övergripande strategi för korruptionsbekämpning, men regeringen har aviserat ett initiativ för att ta fram en nationell handlingsplan mot korruption. De offentliga institutionerna har byggt upp ett anseende när det gäller öppen förvaltning och en tillförlitlig och välfungerande ram för förebyggande av korruption. Lobbyverksamhet är inte reglerad i lag. En omfattande rätt till information är ett centralt inslag i den svenska strategin för förebyggande av korruption och offentliga tjänstemän har rätt att lämna ut information till medierna. Åtgärder har vidtagits för att säkerställa skydd för visseblåsare och en översyn pågår för att bedöma behovet av ändringar mot bakgrund av direktiv (EU) 2019/1937 om skydd för personer som rapporterar överträdelser av unionsrätten. Tagande och givande av muta i utlandet är fortfarande ett riskområde.

Sverige har en lång tradition av lagstiftning som syftar till frihet och mångfald inom medierna. De rättsliga garantier som underbygger mediernas frihet och mångfald härrör från både grundlag och allmän lagstiftning, och verkar genomföras fullt ut i praktiken. Den svenska medietillsynsmyndigheten har starka garantier för sitt oberoende, i enlighet med vad som fastställs i grundlagen. Inga större problem rapporteras när det gäller insyn i medieägandet, trots att det inte finns några särskilda regler för medieföretag. Sverige visar sig också ha ett robust system för skydd av journalister. De villkor som svenska journalister arbetar under bedöms höra till de mest gynnsamma i världen. Ändå rapporterades vissa hot mot journalister under 2020, både fysiska och via internet.

Ett särskilt inslag i systemet med kontroller och motvikter är den inkluderande och strukturerade process som tillämpas vid utarbetandet av lagstiftning. Denna process används för ovan nämnda granskning av den konstitutionella ram som gäller för domstolsväsendet. Inom ramen för denna process kommer man också att överväga en reform av förfarandet för ändring av grundlagen, som ett sätt att stärka skyddet av de grundläggande strukturerna i det demokratiska systemet. Flera oberoende myndigheter spelar en roll när det gäller att skydda de grundläggande rättigheterna, och ett reformarbete pågår för att utvidga den nationella människorättsinstitutionens mandat. Vidare har regeringen infört särskilda instrument för dialog med det civila samhället.

I. RÄTTSVÄSENDET

Det svenska domstolsväsendet har två grenar: de allmänna domstolarna, bestående av 48 tingsrätter, sex hovrätter och Högsta domstolen, och de allmänna förvaltningsdomstolarna, med tolv förvaltningsdomstolar, fyra förvaltningsöverdomstolar och Högsta förvaltningsdomstolen. Det finns också två specialdomstolar¹. Domstolsverket, en myndighet som sorterar under justitieministeriet, ansvarar för domstolarnas övergripande förvaltning, bland annat tilldelning av resurser, personal och utrustning. Domarnämnden² utarbetar förslag i alla fall där domare ska tillsättas³. Utifrån dessa förslag utses domare av regeringen⁴. Åklagarmyndigheten⁵ är oberoende av och skild från regeringen. Det svenska advokatsamfundet är en oberoende och självstyrande sammanslutning som inrättats genom lag⁶.

Oberoende

Domstolsväsendet upplevs genomgående ha en mycket hög grad av oberoende. Sammantaget anser 80 % av både allmänheten och företagen att domstolarnas och domarnas oberoende är ”mycket bra” eller ”ganska bra”⁷. Denna höga nivå av upplevt oberoende hos domstolar och domare har varit stabil överlag, och för allmänhetens del till och med ökat något sedan 2016.

En reformprocess har inletts för att ytterligare stärka domstolsväsendets oberoende. En kommitté⁸ för utredning av ett förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende tillsattes av regeringen i februari 2020, efter det att riksdagen gjort en framställan om detta 2018. Utredningen över partigränserna leds av Högsta domstolens ordförande och har mandat att granska flera aspekter av den svenska ramen för rättsväsendets oberoende, i syfte att lägga fram förslag till lagändringar och grundlagsändringar⁹. Kommittén kommer att utreda om antalet domare vid Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen, och domarnas pensionsålder, bör regleras i grundlagen¹⁰. I kommittédirektiven anges att detta ska ske bland

¹ Arbetsdomstolen och Försvarsunderrättelsesdomstolen. För en beskrivning av domstolsväsendets struktur, se Cepej (2020), *Study on the functioning of judicial systems in the EU Member States*.

² Domarnämnden består av nio ledamöter: fem aktiva eller före detta domare som föreslås av domstolarna, två jurister verksamma utanför domstolsväsendet (en advokat som föreslås av advokatsamfundet och ytterligare en jurist som föreslås av Sveriges kommuner och regioner och arbetsgivarverket) samt två företrädare för allmänheten. Allmänhetens företrädare utses av riksdagen (och är vanligtvis riksdagsledamöter), medan de sju övriga ledamöterna utses av regeringen.

³ Domarnämnden lägger, efter en bedömning av sökandenas kvalifikationer, fram ett motiverat förslag (rangordnad förteckning, i allmänhet tre sökande) till regeringen, som utser domaren. Om regeringen har för avsikt att välja en kandidat som inte ingår i nämndens förslag, ska nämnden ges möjlighet att yttra sig över kandidaten. I praktiken har regeringen alltsedan det nuvarande systemet trädde i kraft 2011 alltid följt nämndens förslag.

⁴ Lag (2010:1390) om utnämning av ordinarie domare.

⁵ Regeringsformen, 12 kap. 2 §.

⁶ Rättegångsbalken, 8 kap.

⁷ Se diagrammen 44 och 46 i 2020 års resultattavla för rättskipningen i EU. Graden av upplevt oberoende hos domstolsväsendet kategoriseras enligt följande: mycket lågt (under 30 % av de svarande anser att rättsväsendets oberoende är relativt bra eller mycket bra), lågt (30–39 %), genomsnittligt (40–59 %), högt (60–75 %), mycket högt (över 75 %).

⁸ Tillsättandet av en utredning är ofta en del av lagstiftningsprocessen i Sverige; se avsnitt IV.

⁹ Utredningen kommer även att undersöka hur grundlagsändringar antas (se avsnitt IV) och se över möjligheterna att begränsa föreningsfriheten för sammanslutningar med kopplingar till terrorism. Kommittédirektiv från justitiedepartementet: Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende.

¹⁰ För närvarande omfattas domare av de allmänna pensionsreglerna i lagen om anställningsskydd.

annat mot bakgrund av EU-domstolens senaste rättspraxis¹¹. Enligt direktiven skulle syftet vara att förhindra att en sänkning av domarnas pensionsålder genom vanlig lag påverkar domarnas oberoende. Frågan om reglering av antalet domare i båda de högsta domstolarna kommer att bedömas mot bakgrund av den rättsvetenskapliga debatten i Sverige. Där har argumentet framförts att en ökning eller minskning av antalet domare skulle kunna användas för att skapa politiskt inflytande. Dessutom kommer kommittén att undersöka om Domstolsverkets oberoende bör stärkas¹². Om kommittén anser att en sådan förstärkning är berättigad, kan den inom ramen för sitt direktiv föreslå inrättandet av ett råd för domstolsväsendet eller en styrelse för Domstolsverket¹³, huvudsakligen bestående av domare. Detta skulle vara förenligt med Europarådets rekommendationer¹⁴. Kommittén arbete befinner sig i ett tidigt skede och kommer att omfatta en översyn av befintliga system i andra EU-medlemsstater. Resultaten kommer att läggas fram i februari 2023. Det är särskilt värt att notera den inkluderande metod som används för att förbereda en sådan reform, inbegripet arbetet över partigränserna och den uppmärksamhet som ägnats EU-domstolens senaste rättspraxis.

Reglerna om fördelning av mål och ärenden har blivit lag. Enligt ändringen av rättegångsbalken ska fördelningen av mål och ärenden vara baserad på objektiva kriterier som domstolen fastställt i förväg och får inte vara ägnad att påverka målens eller ärendenas utgång¹⁵. Detta innebär en kodifiering av redan gällande praxis och säkerställer att normerna för fördelning av mål och ärenden fastställs i lag, vilket är förenligt med Europarådets rekommendationer¹⁶. De närmare formerna för fördelningen av mål och ärenden kommer även i fortsättningen att anges i domstolarnas arbetsordning eller liknande¹⁷.

Kvalitet

Domstolsverket har begärt ytterligare resurser för att hantera ett ökat antal mål. Efter en förstärkning av både polisens och åklagarväsendets resurser för att förbättra deras utredningskapacitet¹⁸ har antalet inkommande brottmål i första instans ökat betydligt. För att hantera detta ökande antal mål har domstolsverket begärt en förstärkning av domstolarnas budget för 2021–2023¹⁹, för att täcka behovet av ytterligare domstolspersonal, utbildning och reformer. Syftet är att förbättra domstolarnas effektivitet²⁰.

Insatser pågår för att ta itu med utmaningar som rör användningen av digital kommunikation inom det svenska domstolsväsendet. Möjligheten att fullgöra vissa steg i

¹¹ Domstolens dom av den 24 juni 2019, kommissionen mot Polen, C-619/18. Se s. 7 i kommittédirektivet.

¹² Utredaren ska också undersöka om det vore möjligt att ha ett system där Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen sammanträder i särskild sammansättning i vissa fall.

¹³ Domstolsverket leds för närvarande av en generaldirektör som utnämns av regeringen.

¹⁴ Rekommendation Cm/REC(2010)12 från Europarådets ministerkommitté, punkterna 26–27.

¹⁵ Rättegångsbalken, 4 kap. 11 a §.

¹⁶ Europarådet rekommenderar att fördelningen av mål inom en domstol ska följa objektiva kriterier som fastställts i förväg för att garantera rätten till en oberoende och opartisk domare. Se särskilt rekommendation Cm/REC(2010)12 från Europarådets ministerkommitté, punkt 24, Yttrande från Consultative Council of European Judges (CCEJ) N19 (2016) – *The Role of Court Presidents*, Det europeiska nätverket för domstolsadministrationer (ENCJ), Minimum Judicial Standards IV – *Allocation of Cases: ENCJ Report 2013–2014*.

¹⁷ Sveriges högsta domstols bidrag till 2020 års rapport om rättsstatsprincipen, punkt 5.

¹⁸ Under 2018–2019 skapades omkring 90 nya tjänster inom åklagarmyndigheten, däribland 40 nya åklagare.

¹⁹ Cirka 60 miljoner euro (628 miljoner kronor) begärdes för domstolarnas räkning. Till detta kom ytterligare begäranden avseende rättshjälp och migrationsdomstolar.

²⁰ Domstolsverket (2020), Allt fler mål till landets domstolar.

rättegången digitalt är endast delvis tillgänglig i Sverige, både när det gäller att väcka talan och att delge stämning, och det finns ingen möjlighet att följa ett ärendes gång online²¹. Inte heller finns domar i första instans tillgängliga online²². För att möjliggöra och underlätta digital kommunikation vid domstolsförhandlingar och förbättra servicen till allmänheten, har regeringen lagt fram ett lagförslag (presenterades första gången i augusti 2019) som bland annat syftar till att göra det möjligt att väcka talan i tvistemål och inleda vissa andra domstolsärenden digitalt, utfärda rättegångsfullmakter i digital form och avskaffa onödiga krav på papperskopior²³. Förslaget lades fram för riksdagen i juni 2020. Om de antas kommer de flesta bestämmelserna att träda i kraft i januari 2021.

Effektivitet

Det svenska domstolsväsendet står inte inför några särskilda utmaningar när det gäller effektivitet, trots ett ovanligt stort antal inkommande förvaltningsmål. Det svenska systemet ligger på en genomsnittlig nivå när det gäller handläggningstiden för såväl tvistemål som förvaltningsmål. Antalet inkommande förvaltningsmål är ovanligt stort och antalet pågående förvaltningsmål har fortsatt att öka något sedan 2016. Avslutandegraden för förvaltningsmål har fallit under 2016 och 2017, men visar på en positiv utveckling under 2018, och närmar sig nu återigen 100 %. Den genomsnittliga tiden för att avgöra förvaltningsmål är fortfarande relativt kort²⁴. Eftersom det inte infördes någon generell nedstängning har domstolarna i de flesta fall fortsatt att vara verksamma under covid-19-pandemin, med förbehåll för att vissa förhandlingar har ställts in eller skjutits upp av folkhälsoskäl²⁵.

II. REGELVERKET FÖR KORRUPTIONSBEKÄMPNING

Sverige har på det hela taget infört den nödvändiga rättsliga och institutionella ramen för att bekämpa och förebygga korruption. Det saknas visserligen en övergripande, kodifierad strategi för korruptionsbekämpning, men regeringen planerar att utarbeta en nationell handlingsplan mot korruption. De förebyggande och de repressiva aspekterna av korruption hanteras genom en rad bestämmelser i lagar och andra författningar, genom särskilda bestämmelser rörande statliga myndigheter samt genom brottsbekämpande myndigheter och domstolar. Riksenheten mot korruption är den särskilda åklagaravdelning inom åklagarmyndigheten som ansvarar för alla brottsutredningar som rör korruption och tagande och givande av muta i utlandet. Polisens nationella anti-korruptionsgrupp har, som en del av den svenska polismyndigheten, till uppgift att både utreda korruptionsbrott och säkerställa en förebyggande roll genom att stödja olika offentliga myndigheter vid utarbetandet av strategier mot korruption. Ytterligare enheter, såsom Riksrevisionen, konkurrensverket, Brottsförebyggande rådet (Brå) och finanspolisen (Sveriges Financial Intelligence Unit (FIU)) och en del av den nationella underrättelseverksamheten inom Polismyndigheten) ansvarar för förebyggande, kriminaltekniska och revisionsmässiga befogenheter med avseende på samt utredning av korruption.

Sverige får 85/100 i Transparency Internationals korruptionsindex och rankas på tredje plats inom Europeiska unionen och på fjärde plats globalt. Den särskilda

²¹ Se diagram 27 i 2020 års resultattavla för rättskipningen i EU.

²² Se diagram 28 i 2020 års resultattavla för rättskipningen i EU.

²³ Sveriges regering, justitiedepartementet, Digital kommunikation i domstolsprocesser.

²⁴ Se diagrammen 2–15 i 2020 års resultattavla för rättskipningen i EU.

²⁵ T.ex. Domstolsverket, Statistik med anledning av Coronaviruset.

Eurobarometerundersökningen om korruption från 2020 visar att 40 % av de svarande uppfattar att korruptionen är utbredd (EU-genomsnitt: 71 %) och 9 % av befolkningen känner sig personligen drabbade av korruption i sitt dagliga liv (EU-genomsnitt: 26 %)²⁶ När det gäller företagsvärlden anser 30 % av företagen att korruptionen är utbredd (EU-genomsnitt: 63 %) och 12 % av företagen anser att korruption är ett problem när man gör affärer (EU-genomsnitt: 37 %). 55 % av befolkningen anser att tillräckligt många åtal leder till fällande dom för att avskräcka personer från korruption (EU-genomsnitt: 36 %) medan 48 % av företagen anser att individer och företag som avslöjas för bestickning av en högre tjänsteman straffas på lämpligt sätt (EU-genomsnitt: 31 %)²⁷.

Sverige har i stort sett infört den rättsliga ram som behövs för att kriminalisera korruption. Den svenska brottsbalken²⁸ reglerar brott som bestickning och tagande av muta, handel med inflytande och vårdslös finansiering av mutbrott. Tagande av muta eller bestickning kan som påföljd ge antingen böter eller fängelse i högst två år (preskriptionsfrist fem år). Påföljden för grov bestickning eller grovt tagande av muta ligger på mellan sex månaders och sex års fängelse (preskriptionsfrist tio år). Vidare regleras brott som tjänstefel eller brott mot tystnadsplikt i brottsbalken. Dessutom föreskrivs i lagen om offentlig anställning disciplinansvar för tjänsteförseelse i form av varning och löneavdrag. Lagen hindrar också arbetstagare från att utöva verksamhet som kan rubba förtroendet för hans eller någon annan arbetstagares opartiskhet i arbetet eller som kan skada myndighetens anseende²⁹.

Det saknas visserligen en övergripande, kodifierad strategi för korruptionsbekämpning, men regeringen har aviserat ett initiativ för att ta fram en nationell handlingsplan mot korruption. Handlingsplanen kommer att läggas fram i slutet av 2020 och diskussionerna med relevanta myndigheter befinner sig i ett tidigt skede. Syftet är att se över befintligt förebyggande arbete och identifiera behov av nya åtgärder mot korruption, till exempel genom att möjliggöra samarbete och samordning mellan centrala myndigheter på ett mer effektivt och ändamålsenligt sätt.

Ansvar för att bekämpa och förebygga korruption fördelas på flera myndigheter. Myndigheten för offentlig förvaltning administrerar sedan 2017 ett nationellt nätverk mot korruption och bedriver forskning och politisk samordning, stöder goda styrelseformer och korruptionsbekämpning.³⁰ Riksrevisionen, som besitter både kriminalteknisk sakkunskap och revisionsexpertis, utför både finansiella och icke-finansiella kontroller inom offentliga organisationer. Brottsförebyggande rådet (Brå) fungerar som regeringens expertorgan inom rättsväsendet³¹. Sveriges Kommuner och Regioner³² har samordnat en rad seminarier om förebyggande av korruption. Dessutom fungerar Finanspolisen som Sveriges finansunderrättelseenhet (FIU) och deltar i polisutredningar. Under 2018³³ rapporterades

²⁶ Eurobarometer, juni 2020).

²⁷ Eurobarometer 482 (2019).

²⁸ BrB 10 kap. 5 c § <https://www.government.se/press-releases/2020/01/an-up-to-date-english-translation-of-the-swedish-criminal-code/>.

²⁹ Vid mutbrott som begås i samband med utövande av ett företags näringsverksamhet kan en företagsbot på mellan 5 000 och 500 000 000 svenska kronor åläggas företaget.

³⁰ För ytterligare information, se: <http://www.statskontoret.se/var-verksamhet/myndighetsnatverket-mot-korruption/> Myndigheten anordnar 4–6 nätverksmöten per år. Under 2019 deltog sammanlagt 150 offentliga myndigheter i möten som anordnades av nätverket.

³¹ Brå-experten deltar för närvarande i en regeringsarbetsgrupp om tystnadskulturen i svenska organisationer, särskilt användningen och behandlingen av t.ex. visselblåsare.

³² SALAR fungerar som en arbetsgivarorganisation (inbegripet för alla kommuner och regioner) och som en organisation som företräder lokala myndigheter och för deras talan.

³³ Brå, Handled crimes.

enligt Brå 297 fall av tagande av muta och 143 fall av bestickning. Tagande och givande av muta i utlandet är fortfarande ett riskområde, eftersom Sverige har flest multinationella företag per capita och då åtal för tagande och givande av muta i utlandet begränsas av kravet på dubbel straffbarhet och kravet på företags straffansvar³⁴.

Riksenheten mot korruption inom åklagarmyndigheten ansvarar för alla brottsutredningar som rör korruption och tagande av muta och bestickning i utlandet.

Omkring tio åklagare och två revisorer arbetar vid enheten, som uteslutande fokuserar på ärenden som rör korruptionsbekämpning. Enheten har ställts inför utmaningar i fråga om tillgänglig analytisk kapacitet och tillgängliga resurser mot bakgrund av antalet utredda och lagförda fall, med risk för att inte kunna handlägga ett ärende inom preskriptionsfristen. Den nationella antikorrupsionsgruppen inom polisen inrättades i syfte att sammanföra nationella befogenheter för utredning av korruptionsbrott på ett ställe och består av 27 anställda, däribland 14 poliser, 6 civila utredare och 4 kriminaltekniska revisorer. Förutom att utreda korruptionsbrott har den också en förebyggande roll genom att stödja offentliga organ vid utarbetandet av strategier mot korruption. Gruppen tillhandahåller också utbildningar om korruptionsbekämpning till olika myndigheter och organisationer i Sverige.

Vissa kategorier av tjänstemän liksom parlamentsledamöter är skyldiga att redovisa tillgångar.

Lag (2018:1625) om skyldighet för vissa offentliga funktionärer att anmäla innehav av finansiella instrument innehåller bestämmelser om skyldighet för statsråden och vissa offentliga funktionärer vid statliga myndigheter, kommuner och regioner att anmäla innehav av finansiella instrument. Statsråd ska göra en sådan anmälan till Regeringskansliet. Personer som ingår i en myndighets ledning är också skyldiga att anmäla innehav om det förekommer insiderinformation inom myndigheten. Regeringen får meddela föreskrifter om vid vilka myndigheter en sådan anmälningsskyldighet ska gälla. Dessa myndigheter avgör vilka andra arbetstagare och uppdragstagare vid myndigheten som ska vara anmälningsskyldiga, med hänsyn till deras tillgång till insiderinformation. Kommuner och regioner avgör också vilka av deras myndigheter som ska omfattas av anmälningsskyldighet. Riksdagsledamöter är skyldiga att redovisa vissa ekonomiska tillgångar inom fyra veckor från det första sammanträdet i riksdagen efter ett val. Uppgifterna i riksdagsledamöternas deklARATIONER förs upp i ett offentligt register som förvaltas av riksdagsförvaltningen. Uppgifterna tas bort från registret efter det att den fullständiga mandatperioden har löpt ut. Principen om allmänhetens tillgång till officiella handlingar är också tillämplig, vilket innebär att riksdagsledamöternas deklARATIONER måste göras tillgängliga på begäran.

Det finns åtgärder för att skydda visselblåsare och uppmuntra anmälningar av korruption.

Enligt visselblåsarlagen (SFS 2016:749) får en arbetsgivare inte utsätta en arbetstagare eller en person som utför arbete som inhyrd för repressalier på grund av att han eller hon slår larm om allvarliga missförhållanden i arbetsgivarens verksamhet³⁵. Skyddet består av flera delar: frihet att förmedla information, rätt att inhämta information och underrättelser samt rätt till anonymitet. I slutet av maj 2019 inledde regeringen en översyn för att förbereda genomförandet av EU:s visselblåsar direktiv och bedöma om det skulle komma att krävas ändringar av den svenska lagstiftningen med anledning av direktivet³⁶.

³⁴ Se även OECD (2017), *Sweden's Laws on Corporate Responsibility for International Bribery need Urgent Reform*.

³⁵ Enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen har var och en rätt att ostraffat lämna uppgifter om vilket ämne som helst för offentliggörande.

³⁶ Enligt myndigheterna saknar vissa bestämmelser i direktiv (EU) 2019/1937 om skydd för personer som rapporterar överträdelser av unionsrätten motsvarigheter i svensk rätt. Det gäller till exempel i fråga om

Regler om ”svängdörrar” har införts för tjänstemän på hög nivå, medan lobbyverksamhet fortfarande är oreglerad. Regleringen om ”svängdörrsmetoder” antogs 2018³⁷, med restriktioner för statsråd, statssekreterare och kabinetssekreterare som övergår till anställning och uppdrag i annan än statlig verksamhet. Denna reglering är tillämplig på övergångar till annan än statlig verksamhet, inbegripet när statsråd och statssekreterare avser att börja ett nytt uppdrag eller en ny anställning i annan än statlig verksamhet eller etablera näringsverksamhet. Men annan än statlig verksamhet avses all verksamhet för vilken staten inte är huvudman. Regleringen är också tillämplig på företag som helt eller delvis ägs av staten. Det särskilda prövningsorganet, nämnden för prövning av statsråds och statssekreterares övergångsrestriktioner, prövar övergångar till alla verksamheter för vilka regeringen inte är arbetsgivare. Vad gäller lobbyverksamhet finns det ingen särskild skyldighet att registrera lobbyister eller att rapportera kontakter mellan offentliga tjänstemän och lobbyister. Greco har konstaterat att det inte har utarbetats bestämmelser som reglerar kontakterna med lobbyister i takt med att personer som tidigare varit i offentlig tjänst blir lobbyister³⁸.

En vidsträckt rätt till allmän tillgång till information är en central del av den svenska strategin för förebyggande av korrupcion. Offentliga tjänstemän har rätt att lämna ut information till medierna, och allmänheten har rätt att närvara vid sammanträden i beslutande organ (riksdagen, regionfullmäktige) och domstolsförhandlingar. Begränsningar av denna princip anges tydligt i lag för att skydda ett begränsat antal viktiga allmänna och privata intressen³⁹.

III. MEDIERNAS MÅNGFALD

Den svenska rättsliga ramen för mediepluralism grundar sig på de garantier som följer av såväl grundlagarna⁴⁰ som annan lagstiftning. Grundlagarna garanterar yttrandefrihet genom yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen. När det gäller medietillsynsmyndigheten – myndigheten för press, radio och tv – regleras dess ställning och befogenheter både i grundlagen⁴¹ och i radio- och tv-lagen⁴². I det svenska rättssystemet finns inga sektorsspecifika lagar om insyn i medieägandet⁴³.

Sverige har infört effektiva rättsliga garantier för medietillsynsmyndighetens oberoende. Den svenska Myndigheten för press, radio och tv har status som en oberoende förvaltningsmyndighet⁴⁴. Myndigheten har en lagstadgad skyldighet att stödja yttrandefrihet, mångfald, oberoende och tillgänglighet. Inom myndigheten finns två oberoende beslutsfattande organ: Granskningsnämnden för radio och TV och Mediestödsnämnden. I den

skyldigheten för företag av en viss storlek att inrätta interna kanaler för att rapportera överträdelse. Direktivet skyddar dessutom en bredare grupp av personer än visseblåsarlagen. (Underlag från Sverige till 2020 års rapport om rättsstatsprincipen).

³⁷ Regeringen, Karens införs för statsråd och statssekreterare. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/02/karens-infors-for-statsrad-och-statssekreterare/>.

³⁸ GRECO Fifth Evaluation Round – Evaluation Report.

³⁹ Tryckfrihetsförordningen.

⁴⁰ Den svenska grundlagen består av fyra grundläggande lagar: regeringsformen, successionsordningen, tryckfrihetsförordningen och, särskilt med avseende på Myndigheten för press, radio och tv, yttrandefrihetsgrundlagen.

⁴¹ Relevanta delar av grundlagen: regeringsformen och yttrandefrihetsgrundlagen.

⁴² Radio- och tv-lagen.

⁴³ Sverige ligger på 4:e plats i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex 2020.

⁴⁴ Följer av regeringsformen, yttrandefrihetsgrundlagen och radio- och tv-lagen.

senaste upplagan av övervakningsverktyget för mediepluralism (MPM 2020)⁴⁵ rapporterades en mycket låg risk när det gäller den svenska medietillsynsmyndighetens oberoende och effektivitet. Under 2018 inleddes en utredning för att granska Sveriges genomförande av det reviderade direktivet om audiovisuella medietjänster, inbegripet de nationella medietillsynsmyndigheternas oberoende och effektivitet⁴⁶. Den resulterande rapporten⁴⁷ lades fram för regeringen i augusti 2019 med slutsatsen att den svenska styrningsmodellen ger en hög grad av oberoende för alla svenska myndigheter, inklusive mediemyndigheten. Enligt rapporten finns den viktigaste skyddsbestämmelsen i 12 kap. 2 § regeringsformen, som fastställer en allmän princip om oberoende för de svenska myndigheterna⁴⁸. Detta bekräftas av företrädare för Myndigheten för press- och radio och tv. Sverige håller för närvarande på att införliva det reviderade direktivet om audiovisuella medietjänster. Detta kan inbegripa ytterligare lagändringar för att stärka medietillsynsmyndighetens oberoende, särskilt i samband med utnämningen av dess medlemmar⁴⁹. Företrädarna för Myndigheten för press, radio och TV meddelade också att de förväntar sig ökade budgetanslag⁵⁰.

Sverige har en väletablerad självregleringsram inom mediesektorn. Systemet är helt frivilligt och finansieras av fyra pressorganisationer och fyra programföretag⁵¹. Medieombudsmannen ansvarar för att hantera klagomål om det redaktionella innehållet i tidningar, tidskrifter, radio- och tv-medier och deras webbplatser och sociala medier. Den utses av en kommitté som består av chefsjustitieombudsmannen, Advokatsamfundets ordförande och ordföranden i Medieetikens Förvaltningsorgan. Medieombudsmannen säkerställer också att de självreglerande etiska reglerna följs när det gäller press, radio och tv⁵². Överklaganden av Medieombudsmannens beslut prövas av medierådet, som består av fyra domare, 16 företrädare för de medieorganisationer som deltar i systemet för självreglering och 12 företrädare för allmänheten.

När det gäller insyn i medieägandet innehåller det svenska rättssystemet ingen mediespecifik lagstiftning. Som MPM 2020⁵³ har rapporterat är alla företag skyldiga att följa den allmänna ram som bygger på lagen om insyn i vissa finansiella förbindelser (även kallad transparenslagen), som ålägger företag att vara transparenta med avseende på ägarstrukturer. De bör också följa konkurrenslagen, som reglerar ägarkoncentrationen. Enligt denna ordning är alla svenska företag skyldiga att informera Konkurrensverket om sin ägarstruktur och lämna årliga rapporter som även omfattar information om ägande. Sådana rapporter bör vara tillgängliga för allmänheten (vilket inbegriper offentliggörande av deras webbplatser). På grund av bristen på ett mediespecifikt ramverk rapporterar MPM 2020 emellertid en medelstor risk i fråga om insynen i medieägandet. Enligt företrädare för

⁴⁵ Övervakningsverktyget för mediepluralism 2020.

⁴⁶ Det bör erinras om att det reviderade direktivet om audiovisuella medietjänster innehåller en rad specifika garantier för de nationella medietillsynsmyndigheternas oberoende och effektivitet.

⁴⁷ SOU 2019:39 En moderniserad radio- och TV-lag – genomförande av ändringar av AV-direktivet.

⁴⁸ I 12 kap. 2 § föreskrivs följande: ”Ingen myndighet, inte heller riksdagen eller en kommuns beslutande organ, får bestämma hur en förvaltningsmyndighet i ett särskilt fall ska besluta i ett ärende som rör myndighetsutövning mot en enskild eller mot en kommun eller som rör tillämpningen av lag.”

⁴⁹ Sveriges bidrag till 2020 års rapport om rättsstatsprincipen, punkterna 28–29.

⁵⁰ Information som mottagits vid det virtuella landsbesöket i Sverige i samband med utarbetandet av 2020 års rapport om rättsstatsprincipen.

⁵¹ Här ingår Medier i Sverige, Sveriges tidskrifter, Svenska journalistförbundet, Publicistklubben, Sveriges radio (SR), Sveriges Television (SVT), Sveriges Utbildningsradio (UR) och TV4

⁵² Se <https://medieombudsmannen.se/about-the-media-ombudsman/code-of-ethics-for-press-radio-and-television-in-sweden/#>.

⁵³ Övervakningsverktyget för mediepluralism 2020.

Myndigheten för press, radio och tv⁵⁴ har det samtidigt inte funnits några problem med identifiering av ägare av medietjänster⁵⁵.

Sverige har en stabil ram för skyddet av journalister och journalistisk verksamhet. De villkor som svenska journalister arbetar under bedöms höra till de mest gynnsamma i världen. MPM 2020 rapporterade en låg risk i fråga om redaktionellt oberoende i Sverige⁵⁶. I detta avseende reglerar tryckfrihetsförordningen frågan om oberoende när det gäller att utse och avskeda chefredaktörer. Dessutom har ett stort antal medier och journalistorganisationer utarbetat initiativ för självreglering med anknytning till det redaktionella oberoendet. Beträffande förtal finns fängelsestraff bland påföljderna för förtal och förolämpning som begås genom tryckta och audiovisuella medier, se tryckfrihetsförordningen (kapitel 7) och yttrandefrihetsgrundlagen (kapitel 5), jämförda med brottsbalken⁵⁷. Enligt det internationella pressinstitutet⁵⁸ är dock åtal för förtal som involverar medierna sällsynta i Sverige, på grund av de omfattande krav som ställs i den ovannämnda lagstiftningen för att driva sådana mål. Vissa källor, bland annat Reportrar utan gränser⁵⁹ och Brottsförebyggande rådet (Brå)⁶⁰, rapporterade att vissa journalister upplever hot på grund av sin yrkesverksamhet. Andelen journalister som utsätts för kränkande eller nedsättande kommentarer på nätet har minskat från 80 % år 2013 till cirka 70 % år 2019⁶¹. Under 2019 rapporterade Europarådets plattform för att främja skyddet av journalistik och journalisters säkerhet⁶² inga anmälningar rörande Sverige. Under 2020 publicerades tre anmälningar, som rörde såväl fysiska angrepp som angrepp på nätet mot journalister, på plattformen⁶³. Den svenska polisen har inlett särskilda åtgärder för att ta itu med problem rörande de grundläggande fri- och rättigheterna, inbegripet brott mot journalister. I detta ingår att inrätta nationella kontaktpunkter, tillföra ytterligare personal som kan stödja offer för sådana brott och anslå ytterligare finansiering⁶⁴ för att skapa bättre förutsättningar att utreda brott mot demokratin och hatbrott⁶⁵. En enmansutredning⁶⁶ som tillsattes av regeringen i maj 2020 ser för närvarande över bland annat det straffrättsliga skyddet för vissa samhällsnyttiga funktioner, inbegripet journalister. Syftet är att undersöka om något ytterligare lagstadgat skydd för yttrandefriheten bör övervägas⁶⁷. Dessutom har

⁵⁴ Information som mottagits vid det virtuella landsbesöket i Sverige i samband med utarbetandet av 2020 års rapport om rättsstatsprincipen.

⁵⁵ Det bör noteras att det reviderade direktivet om audiovisuella medietjänster uppmuntrar medlemsstaterna att anta lagstiftningsåtgärder som föreskriver att leverantörer av medietjänster under deras jurisdiktion tillgängliggör information om sin ägarstruktur, inbegripet verkliga ägare.

⁵⁶ Övervakningsverktyget för mediepluralism 2020.

⁵⁷ *Mapping of decriminalisation of defamation* (2020).

⁵⁸ Internationella pressinstitutet, Media Laws Database, tillgänglig på: <http://legaldb.freemedia.at/legal-database/>.

⁵⁹ Reportrar utan gränser, Sverige

⁶⁰ BRÅ, Hot och våld.

⁶¹ JMG, Fortsatt hat och hot mot svenska journalister.

⁶² Europarådets plattform för att främja skyddet av journalistik och journalisters säkerhet – Sverige.

⁶³ De rapporterade fallen rörde: hot och hatpropaganda på sociala medier (inklusive dödshot) mot en serietecknare efter publicering av en satirisk illustration, chefredaktörens för nyhetstidningen Balochistan Times död (den ursprungliga obduktionen var ofullständig och det kan inte uteslutas att dödsfallet hängde samman med hans yrkesverksamhet) och angreppet på en bloggare av tjetjenskt ursprung, med största sannolikhet relaterad till hans verksamhet online.

⁶⁴ Omkring 970 000 euro (10 miljoner svenska kronor).

⁶⁵ Sveriges bidrag till 2020 års rapport om rättsstatsprincipen, punkterna 33-36.

⁶⁶ Sveriges regering, regeringen håller samtal med medieindustrin och polisen om hoten och hatet mot journalister.

⁶⁷ Här bör man erinra om att Europeiska rådet, i enlighet med europeiska standarder, rekommenderar en övergripande rättslig ram som gör det möjligt för journalister och andra medieaktörer att på ett ändamålsenligt sätt och utan rädsla bidra till den offentliga debatten. Cm/REC(2016)4 från Europarådets ministerkommitté.

journalister en stabil ram för tillgång till information till sitt förfogande. Enligt MPM 2020⁶⁸ är de rättsliga bestämmelserna om tillgång till information och begränsningarna med avseende på skyddet av personlig integritet och konfidentialitet tydligt definierade och berörda parter, t.ex. Medieombudsmannen, anser att denna rättighet respekteras fullt ut och tillämpas väl i praktiken⁶⁹.

IV. ANDRA INSTITUTIONELLA FRÅGOR MED ANKNYTNING TILL KONTROLLER OCH MOTVIKTER

Sverige har ett parlamentariskt styrelseskick med enkammersystem, där ett lagråd säkerställer grundlagsstadgad förhandsgranskning, medan domstolarna i konkreta fall kan granska grundlagsenligheten i efterhand. Lagstiftningsförslag kan läggas fram av riksdag eller regering; i praktiken är det regeringen som lägger fram de allra flesta förslagen. Justitiekanslern, riksdagens ombudsmän och diskrimineringsombudsmannen spelar en viktig roll i kontrollsystemet.

Antagandet av lagstiftning kännetecknas av en särskilt inkluderande process. Processen för utarbetande av lagar inleds med utredningsskedet, där den aktuella frågan först ska analyseras och utvärderas, i vanliga fall av tjänstemän från det ansvariga departementet, av en utredningskommitté som är oberoende av regeringen, eller av en särskild utredare (enmansutredning)⁷⁰. Utredningen utarbetar ett utkast till lagstiftningsförslag. Enligt grundlagen⁷¹ måste berörda myndigheter liksom andra berörda ges möjlighet att yttra sig. Detta sker inom ramen för det så kallade remissförfarandet, som i normalfallet omfattar tre månader. Även om det riktar sig till berörda myndigheter och intressenter är den öppen även för andra organisationer eller enskilda. Både det remitterade förslaget och de mottagna yttrandena offentliggörs på regeringens webbplats. På grundval av resultatet av utredningen och remissförfarandet utarbetar regeringen ett lagförslag. Denna process omfattar utarbetande av en konsekvensutredning, som för förslag som påverkar företags arbetsförutsättningar eller konkurrensförmåga måste överlämnas till Regelrådet⁷². Kommittén för utredning av ett förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende är ett bra exempel på vikten av en sådan inkluderande process för känsliga frågor som rättsstatsprincipen. Det säkerställer att de olika politiska partierna och domstolsväsendet är representerade, med ordföranden för Högsta domstolen som ordförande. Kommitténs tidsplan innebär också att man slipper genomföra denna process inom snäva tidsfrister. Resultaten förväntas läggas fram under 2023.

Lagrådet ansvarar för att på förhand granska lagars förenlighet med grundlagen. Innan lagförslag från regeringen överlämnas till riksdagen granskas de av Lagrådet, som är sammansatt av tidigare och nuvarande domare vid Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen⁷³. Lagrådet lämnar ett icke bindande yttrande om förslagets förenlighet med grundlagen och rättssystemet som helhet, vilket säkerställer att

⁶⁸ Övervakningsverket för mediepluralism 2020.

⁶⁹ Information som mottagits vid det virtuella besöket i Sverige i samband med utarbetandet av 2020 års rapport om rättsstatsprincipen.

⁷⁰ Riksdagen, Beslut om lagar.

⁷¹ Regeringsformen, 7 kap. 2 §.

⁷² Beslut om att inte göra en konsekvensutredning måste dokumenteras, i enlighet med förordning (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Beträffande samråd med Regelrådet, se förordning (2011: 118) om myndigheters inhämtande av yttrande från Regelrådet.

⁷³ Ledamöterna utses vanligtvis för ett år i enlighet med de principer som fastställs av domstolarna.

rättsstatsprincipen efterlevs⁷⁴. Ett riksdagsutskott kan också begära ett yttrande från Lagrådet. Även om Sverige inte har någon författningsdomstol kan alla domstolar granska om lagar är förenliga med grundlagen eller med överordnad lagstiftning när de dömer i konkreta mål och måste avstå från att tillämpa bestämmelser som inte uppfyller kraven på förenlighet (detta kallas normprövning). Om en lag har antagits i strid med Lagrådets yttrande kan domstolarna ta detta i beaktande i samband med normprövningen⁷⁵.

Sverige överväger en reform av förfarandet för ändring av grundlagen. För närvarande kan grundlagsändringar antas med enkel majoritet, men det krävs två på varandra följande beslut av riksdagen, med ett riksdagsval däremellan⁷⁶. Utöver reformen av domstolsväsendet kommer kommittén för utredning av ett förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende att undersöka ett antal möjliga ändringar av formerna för ändring av grundlag. Detta har tagits under övervägande mot bakgrund av den senaste tidens utveckling i andra länder, som visar på behovet av ett starkt skydd för det demokratiska systemets grundläggande strukturer⁷⁷. I synnerhet kommer kommittén att göra en bedömning av om det bör krävas kvalificerad majoritet, om det bör finnas ett krav på ett minsta antal ledamöter av parlamentet som ska delta i beslutet, och om de val som hålls mellan de båda besluten måste vara ett ordinarie val. Resultatet av denna del av utredningen kommer också att läggas fram under 2023.

Flera oberoende myndigheter spelar en roll för skyddet av de grundläggande rättigheterna. Diskrimineringsombudsmannen är Sveriges nationella institution för mänskliga rättigheter och jämlikhetsorgan, som 2011 tilldelades B-status av den globala alliansen av nationella människorättsinstitutioner med avseende på dess efterlevnad av FN:s Parisprinciper, eftersom mandatet är begränsat till jämlikhetsfrågor och inte omfattar mänskliga rättigheter i vidare bemärkelse⁷⁸. Under 2018 tillsatte regeringen en utredning för att utarbeta ett förslag till inrättande av en nationella institution för mänskliga rättigheter med ett fullständigt mandat avseende de mänskliga rättigheterna. Utredningen lades fram 2019⁷⁹ och har varit föremål för samråd; i sin regeringsförklaring 2019 tillkännagav Sveriges regering formellt att en sådan institution kommer att inrättas⁸⁰. Det europeiska nätverket för nationella människorättsinstitutioner (European Network of National Human Rights Institutions, ENNHRI)⁸¹ har kommenterat utredningen och betonat vikten av att säkerställa tillräckliga garantier för den nya institutionens oberoende och offentliga ansvarsskyldighet. Dessutom övervakar både Riksdagens ombudsmän (som utses av och agerar på riksdagens vägnar) och Justitiekanslern (som utses av och agerar på regeringens vägnar) hur offentliga myndigheter, inbegripet domstolar och domare, tillämpar lagar och andra författningar. Båda institutionerna kan inleda disciplinära förfaranden mot högre tjänstemän, inbegripet domare⁸², och avge icke-bindande yttranden om en offentlig myndighets eller en domstols

⁷⁴ Undantag kan göras för lagstiftning där Lagrådets granskning skulle sakna betydelse eller fördröja behandlingen så att avsevärt men uppkommer.

⁷⁵ Sveriges högsta domstols bidrag till 2020 års rapport om rättsstatsprincipen, punkt 15.

⁷⁶ Regeringsformen, 8 kap. 14 §.

⁷⁷ Kommittédirektiv från justitiedepartementet: Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende, s. 2–5.

⁷⁸ Bidrag från det europeiska nätverket av nationella människorättsinstitutioner till 2020 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 215.

⁷⁹ Sveriges regering, förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige.

⁸⁰ Sveriges regering, regeringsförklaring av den 10 september 2019, s.18.

⁸¹ Europeiskt nätverk av nationella människorättsinstitutioner, avseende samrådet om förslaget om inrättande av en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige (Ds 2019:4).

⁸² Utom för domare i de högsta domstolarna, som är undantagna från disciplinärt ansvar, men som kan bli föremål för rättsliga förfaranden med avseende på en brottslig handling som har begåtts i samband med

handläggning av ett ärende (detta gäller endast en domstols eller en domares tillämpning av lagar och förfaranden, inte innehållet i ett domstolsavgörande). I februari 2020 beslutade riksdagen att tillsätta en parlamentarisk utredning med uppgift att se över Riksdagens ombudsmän med avseende på frågor som rör JO:s konstitutionella ställning, uppdrag och verksamhet. Utredningen är tänkt att läggas fram i maj 2022⁸³.

Regeringen har infört särskilda instrument för dialog med det civila samhället. Sverige anses ha ett öppet civilsamhälle⁸⁴. Regeringen har sedan 2017 tillämpat en särskild metod för olika former av dialog med det civila samhället, kallat ”sakråd” (temaforum)⁸⁵, och ett nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället, som inrättades 2018, utgör ett forum för strukturerat samarbete och gemensam problemlösning⁸⁶.

tjänsteutövningen. För sådana förfaranden tillämpas ett separat system, innebärande att saken prövas av de högsta domstolarna på talan av justitieombudsmannen eller justitiekanslern.

⁸³ Riksdagen, översyn av Riksdagens ombudsmän (JO).

⁸⁴ CIVICUS-betyg: betygen följer en femgradig skala, enligt följande: öppet, beskuret, blockerat, förtryckt och stängt.

⁸⁵ Sveriges regering, Sakråd.

⁸⁶ *Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället.*

BILAGA I: Förteckning över källor i alfabetisk ordning*

* Förteckningen över bidrag som tagits emot i samband med samrådet inför 2020 års rapport om rättsstatsprincipen återfinns på (kommissionens webbplats).

Brå, Hot och våld. <https://www.bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2015-04-29-hot-och-vald.html>.

Brå, Handlagda brott. <https://www.bra.se/statistik/kriminalstatistik/handlagda-brott.html>.

Brå, Anmälda brott. <https://www.bra.se/statistik/kriminalstatistik/anmalda-brott.html>.

Centre for Media Pluralism and Media Freedom (2020), 2020 Media pluralism monitor. <https://cmpf.eu.eu/media-pluralism-monitor/mpm-2020>.

CEPEJ (2020), Study on the functioning of the judicial systems in the EU Member States.

CIVICUS, Monitor tracking civic space: Sweden <https://monitor.civicus.org/country/sweden/>.

Council of Europe Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists – Sweden. <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/sweden>.

Europarådet: Ministerkommittén (2010), ministerkommitténs rekommendation CM/Rec (2010) 12 om domare: Oberoende, effektivitet och ansvar,

Europarådet: Ministerkommittén (2016): Rekommendation CM/REC (2016) 4 Ministers on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors.

Europarådet: Rådgivande rådet för europeiska domare – CCJE (2016), yttrande nr 19 om domstolens ordförandes roll.

Europeiska unionens domstol, dom av den 24 juni 2019, kommissionen mot Polen , C-619/18.

Generaldirektoratet för kommunikation (2019), Flash Eurobarometer 482: Företagens inställning till korruption i EU.

Generaldirektoratet för kommunikation (2020), Särskild Eurobarometer 502: Korruption.

Europeiska kommissionen (2020), resultattavlan för rättsskipningen i EU.

European Network of Councils for the Judiciary – ENCJ (2014), Minimum Judicial Standards IV – Allocation of Cases: *ENCJ Report 2013–2014*.

European Network of National Human Rights Institutions (2019), Re: Remiss om förslaget till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige (Ds 2019:4).

Europeiskt nätverk av nationella människorättsinstitutioner (2020), bidrag till samrådet med berörda parter inför 2020 års rapport om rättsstatsprincipen.

Greco (2018), femte utvärderingsomgången – utvärderingsrapport avseende Sverige om förebyggande av korruption och främjande av integritet i centrala regeringar (högsta verkställande funktioner) och brottsbekämpande organ.

JMG, Fortsatt hat och hot mot svenska journalister. <https://jmg.gu.se/aktuellt/Nyheter/Nyheter+detalj/fortsatt-hat-och-hot-mot-svenska-journalister.cid1637975>.

Domstolsverket (2020), Allt fler mål till landets domstolar. <https://www.domstol.se/domstolsverket/nyheter/2020/02/allt-fler-mal-till-landets-domstolar/>.

Domstolsverket, Statistik med anledning av Coronaviruset. <https://www.domstol.se/om-sveriges-domstolar/statistik-styrning-och-utveckling/statistik/statistik-med-anledning-av-coronaviruset/>.

OECD (2017), Sweden's Laws on Corporate Responsibility for International Bribery need Urgent Reform. <http://www.oecd.org/corruption/sweden-s-laws-on-corporate-responsibility-for-international-bribery-need-urgent-reform.htm>.

Reportrar utan gränser, Sverige. <https://rsf.org/en/sweden>.

Riksdagen (2020), Utredning om översyn av Riksdagens ombudsmän (JO). <https://www.riksdagen.se/sv/press/pressmeddelanden/2020/feb/21/utredning-om-oversyn-av-riksdagens-ombudsman-jo/>.

Riksdagen, Beslutar om lagar. <https://www.riksdagen.se/en/how-the-riksdag-works/what-does-the-riksdag-do/makes-laws/>.

Statskontoret, Myndighetsnätverket mot korruption. <http://www.statskontoret.se/var-verksamhet/myndighetsnatverket-mot-korruption/>.

Sveriges regering (2019), Regeringsförklaringen den 10 september 2019. <https://www.government.se/speeches/20192/09/statement-of-government-policy-10-september-2019/>.

Sveriges regering (2020), Kommittédirektiv: Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende. <https://www.regeringen.se/4915d2/contentassets/2399f42ba83d48f4ad2e5ebb3ddb0e21/forstarkt-skydd-for-demokratin-och-domstolarnas-oberoende-dir-2020-11.pdf>.

Sveriges regering (2020), Digital kommunikation i domstolsprocesser. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2020/06/prop.-201920189>.

Sveriges regering: Underlag från Sverige till 2020 års rapport om rättsstatsprincipen.

Sveriges regering (22 februari 2018), Karens införs för statsråd och statssekreterare. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/02/karens-infors-for-statsrad-och-statssekreterare/>.

Sveriges regering, *Sakråd*. <https://www.regeringen.se/sakrad/>.

Sveriges regering, förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige.

Sveriges regering, Regeringen håller samtal med mediebranschen och polisen om hot och hat mot journalister. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/02/regeringen-haller-samtal-med-mediebranschen-och-polisen-om-hot-och-hat-mot-journalister/>.

Sveriges högsta domstol, Europeiskt nätverk av nationella människorättsinstitutioner (2020), bidrag till samrådet med berörda parter inför 2020 års rapport om rättsstatsprincipen.

FN:s drog- och brottsbekämpningsbyrå (UNODC), goAML (Anti-money-laundering system). <https://www.unodc.org/unodc/en/global-it-products/goaml.html>.

Virtuellt landsbesök i Sverige i samband med 2020 års rapport om rättsstatsprincipen.

BILAGA II: Landsbesök i Sverige

I juni 2020 höll kommissionen virtuella möten med:

- Myndigheten för offentlig förvaltning
- Kommittén för utredning av domstolarnas oberoende
- Lagrådet
- Finanspolisen
- Finansdepartementet
- Justitiedepartementet
- Domstolsverket
- Justitiekanslern
- Statsministerns kansli
- Myndigheten för press, radio och tv
- Medieombudsmannen
- Åklagarmyndigheten
- Högsta förvaltningsdomstolen
- Högsta domstolen
- Sveriges domareförbund
- Advokatsamfundet
- Svenska journalistförbundet
- Transparency International Sweden

* Kommissionen träffade också följande organisationer vid ett antal övergripande möten:

- Amnesty International
- Civil Liberties Union for Europe
- Civila samhället Europa
- Europeiska kyrkokonferensen
- EuroCommerce
- European Center for Not-for-Profit Law
- Europeiska centrumet för press- och mediefrihet
- European Civic Forum
- Free Press Unlimited
- Front Line Defenders
- ILGA-Europe
- Internationella juristkommissionen
- Internationella federationen för mänskliga rättigheter
- Internationella pressinstitutet
- Plattformen för livslångt lärande
- Open Society Justice Initiative/Open Society European Policy Institute
- Reportrar utan gränser
- Transparency International EU